

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 20 juni 2023

Mål nr

Ä 4357-22

PARTER

Klagande

PY

Ombud: Advokat ML

Motpart

Skatteverket

Rättsavdelningen

171 94 Solna

SAKEN

Utmätning av lös egendom

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts beslut 2022-06-07 i mål Ä 5569-22

Dok.Id 261964

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax -	08:00–12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15–16:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstodomstolen.se	

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen ändrar hovrättens beslut endast på det sättet att PY, med tillämpning av 4 kap. 20 § utsökningsbalken, föreläggs att inom en månad från det att Högsta domstolens beslut delges henne väcka talan vid Nacka tingsrätt mot kvarstående borgenär – staten genom Skatteverket – och mot SM angående bättre rätt till den utmäta klockan. Väcks inte talan inom denna tid, förlorar PY sin rätt mot staten, om inte staten inom den angivna tiden har väckt talan mot henne.

Högsta domstolens inhibitionsbeslut den 21 december 2022 ska inte längre gälla. Den utmäta klockan får inte utan PYS samtycke säljas förrän tvisten har blivit slutligt avgjord eller tiden för talans väckande har gått ut.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

PY har yrkat att Högsta domstolen ska upphäva beslutet om utmätning av en klocka av märket Rolex samt fastställa att hon äger bättre rätt till klockan framför SM och staten. I andra hand har hon yrkat att målet ska återförvisas till hovrätten.

Skatteverket har motsatt sig att hovrättens beslut ändras.

Högsta domstolen har den 21 december 2022 beslutat att någon åtgärd för verkställighet av utmättningsbeslutet tills vidare inte får ske.

SKÄL

Bakgrund

1. Polisen stoppade en bil som SM körde. I bilen fanns en klocka av märket Rolex som polisen tog i beslag. Polisen kontaktade Kronofogdemyndigheten, som med stöd av 4 kap. 18 § utsökningsbalken utmätte klockan för betalning av

SMs skulder till bl.a. staten. SM hade lånat bilen. Med i bilen fanns en passagerare som satt i framsätet. Vid utmätningsbeslutet var Kronofogdemyndigheten av uppfattningen att SM bar klockan på sin arm när bilen stoppades av polisen och klockan togs i beslag.

2. PY överklagade utmätningsbeslutet och yrkade att utmätningen skulle upphävas. Hon gjorde gällande att hon är ägare till den utmäta klockan, som hon lämnat i bilen i samband med att hon åkt för att bada tillsammans med den person som vanligtvis disponerade bilen.

3. Tingsrätten avslog PYs överklagande. Även hovrätten har avslagit överklagandet.

4. Under ärendets handläggning i Högsta domstolen har PY gjort gällande att det är klarlagt att klockan inte satt på SMs arm när polisen stoppade bilen, utan att den i stället låg i bilens mittkonsol. Klockan var därmed enligt henne inte i SMs besittning när den togs i beslag och utmättes för hans skulder. PY har åberopat polisens beslagsprotokoll till stöd för detta.

5. Kronofogdemyndigheten har, efter ytterligare undersökning, bekräftat att SM inte hade klockan på armen när polisen stoppade bilen samt angett att den omständigheten att klockan i stället låg i bilens mittkonsol inte skulle ha påverkat beslutet att utmäta klockan.

Frågan i målet

6. Den huvudsakliga frågan i målet är under vilka förutsättningar som lös egendom kan anses vara i en persons besittning på det sätt som krävs för att äganderättspresumtionen i 4 kap. 18 § första stycket utsökningsbalken ska kunna tillämpas.

Utmätning av lös egendom

7. I 4 kap. utsökningsbalken finns det regler om utmätning.
8. Lös egendom får utmätas om det framgår att egendomen tillhör gäldenären (se 17 §). Om gäldenären vid utmätningstillfället har egendomen i sin besittning anses gäldenären vara ägare till egendomen, om det inte framgår att egendomen tillhör någon annan (se 18 § första stycket).
9. Äganderättspresumtionen i 18 § första stycket grundas på antagandet att lös egendom regelmässigt tillhör den som har egendomen i sin besittning. Det har därför ansetts rimligt att utgå från att äganderätten tillkommer besittaren så länge något annat inte har visats. (Se prop. 1980/81:8 s. 421 ff.)
10. Lös egendom som gäldenären har i gemensam besittning med någon annan än samboende make eller sambo får utmätas endast om det framgår att egendomen tillhör gäldenären (se 19 § andra stycket). Bestämmelsen tillämpas i förhållande till gäldenärens medbesittare. I förhållande till en tredje man som inte har del i besittningen tillämpas i stället presumtionen i 18 §. (Se prop. 1980/81:8 s. 431.)
11. Om lös egendom utmäts trots att tredje man har påstått bättre rätt till egendomen ska tredje man, om det finns skäl för det, föreläggas att väcka talan i saken mot utmätningssökanden och mot gäldenären. Om tredje man inte följer föreläggandet förlorar han eller hon som utgångspunkt sin rätt mot utmätningssökanden. (Se 20 §.)
12. Vid utmätningförfaranden är det Kronofogdemyndighetens uppgift att undersöka om gäldenären har utmätningssbar egendom (se 9 §). Myndigheten har att anpassa sina insatser till förhållandena i det enskilda fallet. Med hänsyn till kravet på snabbhet och effektivitet i utmätningförfarandet kan inte alltför

stora utredningskrav ställas upp. Prövningen av vem som har bäst rätt till egendomen är summarisk och motsvarar inte den som sker inom ramen för ett tvistemål. (Se prop. 1980/81:8 s. 378 ff., 421 ff. och 1209.)

Besittning

13. Innebörden av begreppet besittning berörs kortfattat i förarbetena till utsökningsbalken genom ett konstaterande att frågan får avgöras enligt vad som i allmänhet gäller härom (se SOU 1973:22 s. 242 och prop. 1980/81:8 s. 423 och 427). Besittning till egendom har betydelse i många olika rättsliga situationer. Tillämpningen av kravet på besittning måste ske med utgångspunkt från den situation som det är fråga om och med beaktande av de aktuella reglernas funktion och ändamål. (Se t.ex. ”Hästen hos tränaren” NJA 1984 s. 456, ”Harley-Davidson” NJA 2009 s. 889 och Torkel Gregow, Tredje mans rätt vid utmätning, 1987, s. 90 ff.)

14. I princip gäller att det som är utmärkande för besittning av en sak är att en person faktiskt innehar saken och detta gäller oavsett om han eller hon har rätt att göra det. Besittning till en sak föreligger i första hand när saken befinner sig under någons omedelbara kontroll.

15. En allmän utgångspunkt vid tillämpning av besittningskravet för presumptionen i 4 kap. 18 § första stycket utsökningsbalken är att ett föremål anses vara i gäldenärens besittning när omständigheterna för en utomstående iakttagare tyder på att gäldenären är behörig att som ägare förfoga över föremålet. Så bör vara fallet om det föreligger en tillräckligt tydlig anknytning mellan egendomen och gäldenären, dvs. om gäldenären rent faktiskt kan förfoga över föremålet och detta befinner sig i sådant läge i förhållande till gäldenären som normalt förknippas med äganderätt.

Betydelsen av egendomens beskaffenhet

16. Vid bestämmande av om anknytningen mellan gäldenären och egendomen är tillräckligt tydlig är egendomens beskaffenhet en aspekt av betydelse (se Gregow, a.a. s. 93 ff.).

17. Ett exempel på tydlig fysisk anknytning är då någon har en klocka på sig eller förvarar den i sitt hem. En sådan anknytning kan finnas även i andra fall, t.ex. när någon på en annan plats än i hemmet placerar klockan i nära anslutning till sig.

18. Viss egendom är av det slaget, eller förvaras på ett sådant sätt, att den vanligen kan förväntas innehas av flera personer med gemensam besittning. Det kan röra sig om bohag och andra inventarier i ett gemensamt hem. Ett annat exempel är egendom som förvaras i ett förråd som flera personer disponerar gemensamt.

19. En armbandsklocka är typiskt sett inte egendom som innehas gemensamt av flera personer. Det är inte heller annan personlig egendom såsom plånböcker, mobiltelefoner och smycken. Enbart det förhållandet att ytterligare någon person än gäldenären befinner sig i närheten av ett föremål av detta slag är således inte en tillräcklig omständighet för att föremålet ska anses vara i personernas gemensamma besittning.

Bedömningen i detta fall

20. Prövningen avser frågan om utmätningen ska bestå. PYs yrkande om bättre rätt till klockan kan inte tas upp inom ramen för den prövningen.

21. När det gäller utmätningen framgår av beslagsprotokollet, som får beaktas här, att klockan förvarades i bilens mittkonsol när polisen stoppade bilen och tog klockan i beslag. I bilen fanns då SM som bilens förare och en annan person på passagerarplatsen i framsätet. Bilen hade SM lånat.

22. Genom att klockan förvarades i mittkonsolen i nära anslutning till förarplatsen fanns det en tillräckligt tydlig anknytning mellan SM och klockan. Han kunde förfoga över klockan och den befann sig i ett sådant läge i förhållande till honom som normalt förknippas med äganderätt. SM ska därmed anses ha haft klockan i sin besittning. Det fanns alltså förutsättningar att vid utmätningen tillämpa presumptionsregeln i 4 kap. 18 § första stycket utsökningsbalken.

23. PY har inte presenterat den utredning som krävs för att det ska framgå att klockan tillhör henne. Utmätningen ska därför bestå.

24. Emellertid får PY anses ha åberopat bevisning av sådan styrka, bl.a. kvitto för inköp av klockan, att det finns skäl att enligt 4 kap. 20 § utsökningsbalken meddela ett föreläggande för henne att väcka talan i domstol mot utmätningsborgenären och mot gäldenären.

I avgörandet har deltagit justitieråden Anders Eka, Svante O. Johansson, Malin Bonthron, Johan Danelius och Margareta Brattström (referent)
Föredragande har varit justitiesekreteraren Josefin Odelid